

บทความวิชาการ

การเมืองไม่มีมิตรแท้และศัตรูที่ถาวร

Politic have no eternal allies, and
have not perpetual enemies

ทงเงิน จงรักชอบ

กองเรือลำน้ำ กองเรือยุทธการ

Tungngoen Jongrugchob

Riverine Squadron, Royal Thai Fleet

E-mail: tjongrugchob@yahoo.com

วันที่รับบทความ : 21 มีนาคม 2567

วันที่แก้ไขบทความ : 4 เมษายน 2567

วันที่ตอบรับบทความ : 30 เมษายน 2567

บทคัดย่อ

การดำเนินนโยบายทางการเมืองเป็นเรื่องสำคัญของประเทศ ทั้งนี้การแสวงหาพันธมิตรทางการเมืองจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะทำให้ประเทศเกิดความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืนตลอดไปบทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสงครามที่เกิดขึ้นในอดีต ปัจจุบัน นำมาวิเคราะห์สงครามที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ด้วยการศึกษาจากเอกสาร ตำราและสื่อต่าง ๆ ทางออนไลน์ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นนี้

ผลการศึกษาพบว่า การแข่งขันขยายอิทธิพลของประเทศมหาอำนาจซึ่งมีแนวโน้มรุนแรงเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ อาจเป็นแรงบังคับให้ประเทศไทยจำเป็นต้องเลือกข้าง และประเทศไทยยังมีปัญหาทั้งปัญหาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ และปัญหาเรื่องอาณาเขตทั้งทางบกและทางทะเลกับประเทศเพื่อนบ้าน จึงเป็นสิ่งบอกเหตุว่าสงครามอาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาเหมือนอย่างเช่นในอดีตและที่เกิดขึ้นแล้วในปัจจุบัน ดังนั้นประเทศไทยจึงควรกำหนดนโยบายด้านการเมืองให้เหมาะสมกับสภาวะแวดล้อมด้านความมั่นคงในปัจจุบัน โดยยกตัวอย่าง ได้ 7 ประการ ได้แก่ 1) สิทธิในการป้องกันตนเอง ตาม มาตรา 51 ของกฎบัตรสหประชาชาติ 2) ยึดมั่นสนธิสัญญาสันติภาพและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 3) การไม่ยอมรับการประกาศว่าเกาะ ดอน หรือพื้นที่ทับซ้อนเป็นของประเทศอื่น 4) ควรปฏิบัติตามทฤษฎีดุลยภาพแห่งอำนาจ 5) ต้องไม่ยินยอมให้ต่างประเทศ องค์กรนานาชาติ หรือกำลังต่างชาติเข้ามาในประเทศไทย 6) การพัฒนาขีดความสามารถกำลังกองทัพโดยยึดหลักการพึ่งตนเอง 7) ต้องส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเรื่องความเป็นรัฐชาติและหน้าที่พลเมืองตามรัฐธรรมนูญฯ รวมทั้งการปลูกฝังระเบียบวินัยให้ประชาชนคนไทยทุกคน

คำสำคัญ: การเมือง, สงคราม, มิตร, ศัตรู

Abstract

The implementation of political policies is important for every country. Seeking political allies is one way to ensure a country's stability, strength, and sustainability. This article aims to study past and present conflicts, and analyze potential future conflicts, by researching relevant documents, textbooks, and online media.

The study found that the increasing competition for global influence among powerful countries may force Thailand to take sides. Additionally, Thailand faces internal and external issues such as domestic peace and territorial disputes with neighboring countries. Therefore, conflicts similar to those in the past and present may continue to occur. In order to address these challenges, Thailand should develop appropriate political policies to maintain its current stability. For example, 7 possible solutions are: 1) The right to self-defense according to Article 51 of the UN Charter. 2) Adherence to the principles of peaceful coexistence and cooperation in the Southeast Asian region. 3) Rejection of any claims that islands, reefs, or overlapping areas belong to other countries. 4) Compliance with the theory of balance of power. 5) Non-acceptance of foreign countries, international organizations, or foreign forces entering the country. 6) Development of national defense capabilities based on self-reliance. 7) Promotion of understanding of national identity and civic duties, as well as fostering a culture of discipline among the Thai people.

Keywords: Politic, War, Allie, Enemy

บทนำ

“We have no eternal allies, and we have not perpetual enemies. Our interests are eternal and perpetual, and those interests it is our duty to follow: เราไม่มีมิตรแท้และศัตรูที่ถาวร ผลประโยชน์ของเราเท่านั้นที่เป็นนิรันดร์และถาวร หน้าที่ของเราคือติดตามผลประโยชน์เหล่านั้น”

Henry John Temple (เฮนรี จอห์น เทมเปิล)
อดีตนายกรัฐมนตรีอังกฤษ (1848)

คำกล่าวนี้เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่อังกฤษมีชัยเหนือจีนในสงครามฝิ่นครั้งที่สองและเกิดสนธิสัญญานานกิง หลังสงครามกับจีนสิ้นสุดและคำกล่าวนี้ก็เป็นความจริงเสมอมาจนถึงปัจจุบัน และหากจะย้อนไปอีกว่า คำกล่าวนี้เคยเกิดขึ้นในอดีตมาแล้วอย่างไบบ้าง ก็ควรจะศึกษาการดำเนินนโยบายทางการเมือง หรือการต่างประเทศของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกมาตั้งแต่ในอดีต เพื่อนำมากำหนดนโยบายในอนาคตให้เหมาะสมกับสภาวะแวดล้อมด้านความมั่นคงในปัจจุบันให้มากที่สุด ดังนั้นในบทความนี้จึงยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นสงครามตั้งแต่ในอดีตว่าจากมิตรในสงครามหนึ่ง ก็อาจเป็นศัตรูได้อีกในสงครามหนึ่ง เพื่อเตือนใจว่าในโลกใบนี้ไม่มีมิตรแท้และศัตรูที่ถาวร โดยเริ่มจากสงครามในอดีต ปัจจุบันและสงครามที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายทางการเมืองของไทยให้เหมาะสมเพื่อประเทศไทยจะได้มีความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืนตลอดไป

สงครามในอดีต

ในสมัยจีนโบราณ วรรณกรรมเรื่อง “สามก๊ก” ชุนกวน เป็นบุตรของชุนเกียน ที่เคยอยู่กับฝ่ายโจโฉ แต่เมื่อชุนเกียนตาย ชุนเช็กพี่ชายชุนกวนสืบทอดอำนาจต่อและก็ตายลงอีก จนตกมาถึงชุนกวน ซึ่งชุนกวนเป็นคนฉลาดและวิเคราะห์แล้วว่า ควรร่วมมือกับกับเล่าปี่ตีกัวโจโฉ จึงได้ร่วมมือทำ

สงครามที่เรียกว่า “ศึกเซ็กเพ็ก” กับโจโฉ และได้รับชัยชนะอย่างยิ่งใหญ่ โดยเฉพาะสงครามยุทธนาวี ตอน “โจโฉแตกทัพเรือ หรือ Red Cliffs” ที่ถูกนำไปสร้างเป็นภาพยนตร์และโด่งดังไปทั่วโลก ทั้งนี้ในเรื่องสามก๊ก โจโฉ เล่าปี่ ขงเบ้ง กวนอู จิวยี่ ต่างก็เคยเป็นทั้งมิตรและศัตรูกันในสงครามหากจะมองย้อนไปสมัย 431-404 ปีก่อนคริสต์ศักราช นครรัฐเอเธนส์ ซึ่งปกครองในระบอบประชาธิปไตย มีรัฐต่าง ๆ ในคาบสมุทรแอตติกามาอยู่ในปกครองจำนวนมาก เรียกว่า “Delian League” นครรัฐเอเธนส์ จึงเป็นมหาอำนาจทางทะเลที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในสมัยนั้น โดยมีสภาปกครองประเทศทำหน้าที่กำหนดนโยบายด้านการเมือง กิจการต่างประเทศ และกิจการภายในประเทศ และมีสภาประชาชน ทำหน้าที่เกี่ยวกับกิจการทหารและพลเรือน การทำสนธิสัญญาและการประกาศสงคราม หรือการตัดสินใจสำคัญจะต้องผ่านสภาประชาชนนี้ โดยสภานี้จะเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “สภาห้าร้อย หรือ The Civil of Five Hundred) ซึ่งก็ไม่น่าเชื่อว่า สภาของไทยก็มีสมาชิกทั้ง สส. และ สว. จำนวน 500 คนเหมือนกัน แต่ความเจริญของนครรัฐเอเธนส์ก็ต้องสิ้นสุดลงเมื่อผู้ปกครองแก่งแย่งอำนาจและผลประโยชน์กันเอง และปกครองประเทศอย่างไม่เป็นธรรม จนเมื่อทำสงครามกับรัฐสปาร์ตาที่ปกครองด้วยในลักษณะรัฐทหาร ที่มีความสามัคคีมากกว่า นครรัฐเอเธนส์จึงก็พ่ายแพ้ไป (วิกิพีเดีย, 2567)

สงครามโลกครั้งที่ 1 (ค.ศ. 1914-1918) เกิดขึ้นในราวเดือน ก.ค. 1914 มหาอำนาจของยุโรปได้ถูกแบ่งออกเป็นสองกลุ่ม กลุ่มแรกเรียกว่า “กลุ่มพันธมิตรหรือไตรภาคี” ประกอบไปด้วยฝรั่งเศส รัสเซีย และบริติช และกลุ่มที่สองเรียกว่า “ไตรพันธมิตร” ประกอบด้วยเยอรมนี ออสเตรีย-ฮังการี และอิตาลี ส่วนญี่ปุ่นซึ่งเป็นมหาอำนาจของเอเชียในขณะนั้น เพราะได้รับชัยชนะในการยุทธนาวีกับรัสเซีย ใน ค.ศ. 1904-1905 และถือเป็นชัยชนะของคนผิวเหลืองต่อคนผิวขาวได้ครั้งแรก ญี่ปุ่นได้เลือกเข้าข้างกับบริติช ได้เข้ายึดครองดินแดนของเยอรมันในจีนและแปซิฟิก สำหรับ

สหรัฐฯ ได้เข้าสู่สงครามในราวเดือน พ.ย. 1914 และประกาศสงครามกับเยอรมนี เมื่อวันที่ 6 เม.ย. 1917 (มาที่หลังดังกล่าว คนอื่นรับกันจนหมดแล้ว) และ รบนอกประเทศมาโดยตลอด ซึ่งบทสรุปของสงครามคือ กลุ่มหรือฝ่ายพันธมิตร ได้รับชัยชนะในสงคราม

สงครามโลกครั้งที่ 2 (ค.ศ. 1939-1945) การดำเนินสงครามแบ่งเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายสัมพันธมิตร ประเทศสำคัญประกอบด้วย อังกฤษ ฝรั่งเศส สหรัฐฯ และรัสเซีย ส่วนฝ่ายอักษะ ประกอบด้วย เยอรมัน อิตาลี และญี่ปุ่น ซึ่งในสงครามโลกครั้งที่ 1 ญี่ปุ่น เลือกอยู่ข้างอังกฤษ และอยู่ตรงข้ามกับเยอรมันและอิตาลี ครั้งนี้เคยเป็นมิตรกลับเป็นศัตรู และศัตรูกลับกลายเป็นมิตร สาเหตุคือ ผลประโยชน์นั่นเอง สรุปผลของสงครามฝ่ายพันธมิตรได้รับชัยชนะ หลังจากนั้นเป็นต้นมา สหรัฐฯ และรัสเซีย ซึ่งเคยเป็นพันธมิตรกันมาตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 1 กลับกลายเป็นคู่แข่งกันอย่างเปิดเผย โดยแบ่งโลกออกเป็น 2 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายประชาธิปไตย นำโดยสหรัฐฯ และฝ่ายสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ นำโดยรัสเซีย หรือโซเวียตในอดีต ในทางกลับกันญี่ปุ่นซึ่งเป็นผู้สงครามกับสหรัฐฯ โดยตรงกลับกลายเป็นพันธมิตรของสหรัฐฯ อย่างแนบแน่นจนถึงปัจจุบัน

สงครามอิรัก-อิหร่าน ค.ศ. 1980 อิรักบุกอิหร่าน ทำให้เกิดสงครามขึ้น ต่อสู้กันจนกลายเป็นสงครามยืดเยื้อ สหรัฐฯ ได้ให้การช่วยเหลืออิรักตลอดการสงคราม และคาดว่าจะมีผู้เสียชีวิตจากความขัดแย้งนี้ราว 1 ล้านคน จนในที่สุด นายโคไมเน ผู้นำอิหร่าน จึงยอมรับข้อตกลงหยุดยิง หลังจากสู้รบกันมานาน 8 ปี แต่ต่อมาใน ค.ศ.1990 สหรัฐฯ และพันธมิตรก็ทำสงครามกับอิรัก โดยกล่าวหาว่าอิรักบุกคูเวต อีกไม่กี่ปีต่อมา ใน ค.ศ. 2003 สหรัฐฯ ก็ทำสงครามกับอิรักอีกครั้ง โดยสหรัฐอเมริกาซึ่งมีประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู บุช เป็นผู้นำ และสหราชอาณาจักรซึ่งมีนายกรัฐมนตรีโทนี แบลร์เป็นผู้นำ คราวนี้กล่าวหาว่าเป็นการล้มล้างผู้นำเผด็จการอย่างซัดดัมและเป็นกลุ่มก่อการร้าย ความเป็นพันธมิตรกันมาตั้งแต่ในอดีต ก็ไม่สามารถหยุดยั้งการทำสงครามได้ ขณะเดียวกัน ใน ค.ศ.2022 ประธานาธิบดีโจ ไบเดน ก็เดินทางไปเยือนอิหร่าน เหมือนกับไม่เคยทำสงครามหรือบาดหมางกันมาก่อน ความเป็นมิตรในอดีตจึงไม่ใช่หลักประกันว่าจะเป็นศัตรูกันในอนาคต เช่นเดียวกับการเป็นศัตรูกันในอดีต ก็กลับมาเป็นมิตรกันได้ สำหรับผลประโยชน์ในภูมิภาค

ตะวันออกกลางน่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับคลังน้ำมันของโลกใช้หรือไม่ก็วิเคราะห์การเมืองระหว่างประเทศน่าจะตอบคำถามนี้ได้อย่างชัดเจน

สงครามปัจจุบัน

ความขัดแย้งระหว่างอิสราเอล-ปาเลสไตน์เนื่องจากความขัดแย้งเรื่องเขตแดน เริ่มขึ้นในปีหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน และยังไม่มีความหวังจะสิ้นสุดลงอย่างไร แต่สงครามได้สร้างความสูญเสียแก่ชีวิตประชาชนและทรัพย์สินต่าง ๆ ของประเทศเป็นอย่างมาก สงครามยูเครน-รัสเซีย (วิกิพีเดีย, 2567) เป็นสงครามต่อเนื่องระหว่างรัสเซียและยูเครนถูกเริ่มต้นขึ้นอีกครั้งโดยรัสเซีย เมื่อเดือน ก.พ. 2014 และจุดสำคัญในช่วงแรกไปที่สถานะของไครเมียและดอนบัส ซึ่งเป็นที่ยอมรับในระดับสากลว่าเป็นส่วนหนึ่งของยูเครน แดปปีแรกของความขัดแย้งครั้งนี้ รวมไปถึงรัสเซียได้ผนวกรวมแหลมไครเมีย (ค.ศ. 2014) และสงครามในดอนบัส (ค.ศ. 2014-ปัจจุบัน) ระหว่างยูเครนและฝ่ายแบ่งแยกดินแดนที่ได้รับการสนับสนุนจากรัสเซีย ตลอดจนถึงอุบัติเหตุทางเรือ สงครามไซเบอร์ และความตึงเครียดทางการเมือง ตามมาด้วยการรวมตัวกันของกองทัพรัสเซียบนบริเวณชายแดนรัสเซีย-ยูเครน ตั้งแต่ช่วงปลาย ค.ศ. 2021 ความขัดแย้งครั้งนี้ได้ขยายออกไปอย่างมีนัยสำคัญ เมื่อรัสเซียเปิดฉากการรุกรานยูเครนอย่างเต็มรูปแบบ เมื่อวันที่ 24 ก.พ. 2022 อันที่จริง ยูเครนเคยเป็นส่วนหนึ่งของสหภาพโซเวียต แต่เมื่อแยกตัวแล้ว ตอนแรก ๆ น่าจะยังมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อรัสเซีย แต่ในช่วงหลังยูเครน เริ่มฝักใฝ่ฝ่ายยุโรปมากขึ้น โดยสมัครเข้าเป็นสมาชิกของนาโต้ ซึ่งได้รับการสนับสนุนและหนุนหลังจากสหรัฐฯ และหลายชาติในยุโรป โดยยูเครนคิดว่าประเทศตนเองจะได้รับผลประโยชน์มากกว่าการเป็นพันธมิตรของรัสเซียแต่เมื่อสงครามในเดือน ก.พ. 65 เริ่มขึ้นจนถึงปัจจุบัน (เดือน ต.ค. 65) ยูเครนคงรับรู้ได้แล้วว่าคำว่า “ไม่มีมิตรแท้และศัตรูที่ถาวรนั้น” เป็นคำกล่าวที่เป็นจริง เพราะตั้งแต่ทำสงครามกับรัสเซีย ประเทศที่เคยบอกว่าจะช่วยเหลือหรือให้โน้นให้นั้นก็ไม่ได้ให้อย่างเต็มที่ และการให้แต่ละครั้งก็ไม่มีคำว่า “ของฟรี” เพราะของฟรีไม่มีในโลก การให้แต่ละครั้งจึงต้องมีการแลกเปลี่ยนอยู่เสมอไม่ว่าอย่างใดก็อย่างหนึ่ง ที่สำคัญ จนถึงปัจจุบันยูเครนก็ยังไม่ได้รับการรับรองให้เป็นสมาชิกราชนาโต้ และในอนาคตถ้าได้เข้าไปแล้ว

สิ่งที่ยูเครนจะได้รับก็คงไม่คุ้มค่า เพราะคำว่าประเทศหรือชาตินั้น น่าจะเกือบล่มสลาย ทั้งเขตแดนที่ถูกรัสเซียยึดบางส่วน ประชากรยูเครน กลายเป็นผู้ลี้ภัย และผู้อพยพจำนวนมาก ขณะเดียวกันคนที่อยู่ในประเทศ ก็อด ๆ อายาก ๆ ส่วนรัฐบาลแม้จะยังคงอยู่แต่ก็ไม่สามารถมีอธิปไตยเป็นของตนเอง เพราะต้องปฏิบัติตามมาตรการต่าง ๆ ขององค์กรระหว่างประเทศ และประเศมหาอำนาจอื่นอีก

สงครามในอนาคต

กรณีนางแนนซี เปโลซี ประธานสภาผู้แทนราษฎร สหรัฐฯ ผู้นำคนสำคัญอันดับ 3 ของสหรัฐฯ เดินทางเยือนไต้หวัน เมื่อวันที่ 2 ส.ค. ด้วยเที่ยวบินของกองทัพอากาศสหรัฐฯ ซี-40ซี (C-40C) ที่เดินทางออกจากกรุงกัวลาลัมเปอร์ของมาเลเซีย ก่อนบินอ้อมทะเลจีนใต้ และนำเครื่องลงจอดที่สนามบินไทเป ท่ามกลางความตึงเครียดระหว่างจีนกับสหรัฐฯ ที่ถูกยกระดับขึ้น เพราะการเดินทางมาเยือนไต้หวันของนางเปโลซี ครั้งนี้น่าจะสร้างผลกระทบและเป็นบ่อนทำลายความสัมพันธ์จีน-สหรัฐฯ ซึ่งก่อนหน้านี้ได้มีคำเตือนจากรัฐบาลจีนและเจ้าหน้าที่ทหาร ว่าจะไม่ “นิ่งเฉย” หากเกิดเรื่องดังกล่าวขึ้น มีรายงานว่าก่อนการเดินทางเข้าไต้หวัน เครื่องบินรบของสหรัฐฯ จากฐานทัพในญี่ปุ่น บินลาดตระเวนเหนือน่านฟ้า ขณะเดียวกันไต้หวันเตรียมกองกำลังไว้พร้อมเช่นกัน ขณะที่มียางานว่าเครื่องบินรบของจีนก็ขึ้นบินเช่นกัน โดยการเดินทางมาเยือนไต้หวันในครั้งนี้ ถือเป็นการเดินทางเยือนไต้หวัน ของเจ้าหน้าที่ระดับสูงของสหรัฐฯ เป็นครั้งแรกในรอบ 25 ปี ท่ามกลางความตึงเครียดระหว่างจีน-สหรัฐฯ ซึ่งสหรัฐฯ น่าจะได้ประโยชน์จากการเยือนครั้งนี้ เช่น การแสดงกำลังทางเรือในการคุ้มครองนางเปโรซีไปเกือบทั่วทะเลจีนใต้ ตั้งแต่เริ่มการเยือนที่สิงคโปร์ มาเลเซีย ไต้หวัน เกาหลีใต้ และญี่ปุ่น และผลประโยชน์ที่ได้จากการขายอาวุธให้ไต้หวันเพิ่มมากขึ้นอย่างส่วนหนึ่ง ซึ่งสหรัฐฯ เป็นประเทศที่ขายอาวุธเป็นสินค้าออกอันดับหนึ่งของโลกมาหลายสิบปี อันดับที่สองคือรัสเซีย อีกส่วนหนึ่งก็คือ สหรัฐฯ ได้รู้ว่าหากเกิดสงครามระหว่างจีน-ไต้หวัน จีนจะมีการวางกำลังและใช้กำลังอย่างไร จำนวนเท่าไร มีอาวุธอะไรบ้าง ประสิทธิภาพเป็นอย่างไร ซึ่งจีนก็ได้ทำสิ่งนั้นด้วยการซ้อมรบเต็มรูปแบบไปแล้วถึง 4 วัน (ศัพท์ทหารเรือ คือ จริ่งไปหลอกให้หลอกตาม) ส่วนไต้หวันผลประโยชน์ที่ได้ เช่น การแสดงให้เห็นถึง

ความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นกับสหรัฐฯ และหวังว่าสหรัฐฯ พร้อมจะช่วยไต้หวันเมื่อเกิดสงครามกับจีน แต่เรื่องนี้ไม่มีอะไรเป็นหลักประกันว่า ถ้าจีนบุกไต้หวันแล้วสหรัฐฯ และพันธมิตรจะส่งกองกำลังมาช่วย เพราะเคยมีบทเรียนมาแล้วหลายครั้งว่าประเทศที่จะเข้าสู่สงครามก็ต่อเมื่อประเทศของตนได้ประโยชน์บางอย่างเท่านั้น อีกทั้งนับแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา สหรัฐฯ เข้าสู่สงครามแล้วแทบจะไม่ได้ประโยชน์เท่าที่ควร และยังได้รับการต่อต้านจากประชาชนสูงขึ้น ๆ ทุกครั้งที่ทำสงคราม สุดท้ายก็สูญเสียทั้งคน ทั้งงบประมาณ และความน่าเชื่อถือจากประชาคมโลก ทั้งประเทศหรือพื้นที่ที่พร้อมจะเกิดสงครามหรือ Hot Spot ยกตัวอย่างได้ เช่น สงครามในทะเลจีนใต้ หรือสงครามระหว่างจีน-ญี่ปุ่น หรือสงครามระหว่างเกาหลีเหนือ-เกาหลีใต้ สงครามระหว่างจีน-เกาหลีใต้ สงครามระหว่างอินเดีย-จีน หรือสงครามอ่าวระหว่างอิสราเอล-ชาติอาหรับ ที่ยกตัวอย่างมาเพื่อแสดงให้เห็นว่าสงครามสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาหากผลประโยชน์ของชาติหรือของประเทศใดประเทศหนึ่งไม่เป็นไปตามที่ต้องการ โดยเฉพาะประเศมหาอำนาจ ที่พร้อมจะทำสงครามเพื่อผลประโยชน์ของตนมากกว่าความสงบสุขของโลก ดังคำกล่าวของ เคลาส์วิทซ์ (Hans W. Gatzke, Trans., 1942) นักยุทธศาสตร์ทหารชาวปรัสเซีย ผู้เขียนหนังสือ “On War” ที่ว่า “สงครามเป็นการดำเนินต่อเนื่องตามนโยบายโดยเครื่องมืออื่น ๆ (War Is Merely the Continuation of Policy by Other Means) หรือ วัตถุประสงค์ทางการเมืองคือเป้าหมาย สงครามเป็นเครื่องมือที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายนั้น (ผลประโยชน์) และนักยุทธศาสตร์ของโลกตะวันออกขาวจีน อย่าง ซุน วู เจ้าของ “The Art of War” กล่าวไว้ว่า จะไม่ทำการใด ๆ ถ้าไม่เกี่ยวกับผลประโยชน์ของชาติ จะไม่ใช่กำลังทหาร ถ้าไม่แน่ใจว่าจะได้รับชัยชนะ”

สำหรับประเทศไทย การกำหนดนโยบายเพื่อให้ประเทศเกิดความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ตามยุทธศาสตร์ชาตินั้น จึงเป็นต้อง “ศึกษาอดีต เรียนรู้ปัจจุบัน สร้างสรรค์อนาคต” นับตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ทรงกำหนดนโยบายด้านการต่างประเทศได้อย่างดีที่สุด ถือเป็นยุคทองยุคหนึ่งของกรุงศรีอยุธยา ทำให้เกิดการค้าขายกับต่างประเทศเจริญรุ่งเรืองอย่างมาก แม้จะมีหลายประเทศ เช่น จีน อินเดีย ญี่ปุ่น ดัตช์หรือฮอลแลนด์ ฝรั่งเศส โปรตุเกส ต่างก็เข้ามาค้าขายกับไทยและแข่งขันกัน แต่ก็ไม่

ก่อให้เกิดสงครามหรือการต่อสู้กัน อยู่ระยะสมัยนั้นจึงอยู่อย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยาวนาน สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นซึ่งอยู่ในยุคล่าอาณานิคมของชาติตะวันตก ด้วยยุทธศาสตร์ “การทูตเรือปืน” ได้เกิดเหตุการณ์ รศ.112 โดยฝรั่งเศสได้เข้ามายึดครองประเทศด้านตะวันออกของไทยและฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงได้เกือบทั้งหมด ส่วนอังกฤษได้ยึดครองด้านตะวันตกและด้านใต้ของไทย สยามหรือประเทศไทยที่ยังไม่ตกเป็นเมืองขึ้น ทั้งนี้ ฝรั่งเศสได้ขออนำเรือเข้าผ่านปากแม่น้ำเจ้าพระยาเข้ามาจนถึงสถานทูตฝรั่งเศส ซึ่งไม่เป็นไปตามข้อตกลงที่ได้ตกลงกันไว้ว่าห้ามเรือต่างชาติเข้ามาจนถึงพระนคร สยามหวังพึ่งมหาอำนาจโดยเฉพาะอังกฤษและสหรัฐฯ เพื่อช่วยคานอำนาจฝรั่งเศส แต่สุดท้ายพึ่งไม่ได้ เพราะอังกฤษน่าจะคำนึงถึงผลประโยชน์ของตนเองมากกว่า สยามในเวลานั้น จนเกิดเหตุการณ์สู้รบกันขึ้นระหว่างเรือรบฝรั่งเศสกับสยาม สุดท้ายเราจำเป็นต้องเจรจายุติสงครามตามวิถีทาง “การเจรจาทางการทูต” และจ่ายค่าชดเชยให้ฝรั่งเศสโดยใช้เงินบริจาคและเงินถุงแดง ซึ่งเป็นเหมือนเงินของพระมหากษัตริย์ที่เก็บไว้ในท้องพระคลัง เพื่อรักษาความเป็นชาติรัฐ ชีวิต และทรัพย์สินของราษฎรเอาไว้

จากเหตุการณ์ดังกล่าว ด้วยสายพระเนตรอันยาวไกล (วิสัยทัศน์) ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 เพื่อไม่ให้เกิดเหตุการณ์ในลักษณะดังกล่าวขึ้นอีก ไทยจึงจำเป็นต้องพึ่งตนเอง “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน” จึงทรงดำเนินนโยบายผูกมิตรกับมหาอำนาจ ด้วยการเสด็จประพาสยุโรป ถึง 2 ครั้ง และส่งพระราชโอรสไปศึกษาในต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศมหาอำนาจในขณะนั้น คือ อังกฤษ โดยส่งรัชกาลที่ 6 ไปศึกษาวิทยาการด้านทหารบกและพล.ร.อ.พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาภากรเกียรติวงศ์ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ไปศึกษาวิทยาการด้านทหารเรือ เหตุการณ์ประวัติศาสตร์นี้จึงควรจำเป็นบทเรียนไม่ให้รู้ลืมว่า “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน” และผลประโยชน์ของชาติ (National Interest) ต้องสำคัญที่สุดที่ต้องรักษาไว้ให้ได้ แม้จำเป็นจะต้องเสียเลือดเนื้อบางส่วนไป แต่ถ้ารักษาความเป็นชาติไว้ได้แล้วก็จำเป็นต้องทำ

สำหรับสภาวะแวดล้อมความมั่นคงของโลกในศตวรรษที่ 21 นี้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและซับซ้อน จากเดิมที่สหรัฐฯ และสหภาพโซเวียตเคยเป็นคู่แข่งกันหลังจากสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา แต่เมื่อสหภาพโซเวียต

ล่มสลาย สหรัฐฯ จะกลายเป็นมหาอำนาจหนึ่งเดียวของโลก (Unipolar) แต่หลังจากรัสเซียภายใต้การนำของประธานาธิบดีปูติน ได้เข้ามาบริหารประเทศความเป็นมหาอำนาจของรัสเซียเริ่มกลับคืนมาอีกครั้งหนึ่งและอีกประเทศหนึ่งคือ จีน พญามังกรที่เคยหลับไหลไปเป็นร้อยปีตั้งแต่ความพ่ายแพ้ในสงครามฝิ่นต่ออังกฤษ จนมาสูญคอดิตประธานาธิบดีเติ้ง เสี่ยวผิง เจ้าของคำพูด “แมวสีขาว แมวสีดำ ไม่สำคัญขอให้จับหนูได้ก็พอ” ได้เริ่มนโยบายเปิดประเทศในราว พ.ศ. 2521 (ค.ศ. 1978) จีนมีการพัฒนาประเทศอย่างรวดเร็ว จนเหมือนกับว่ากำลังจะกลายเป็น “พญามังกรตื่นแล้วใช่หรือไม่” หรือจีนจะกลายเป็นคู่แข่งที่น่ากลัวของสหรัฐฯ โลกกำลังเข้าสู่ยุคหลายขั้วอำนาจ (Multipolar) แล้วใช่หรือไม่? จึงเป็นคำถามที่ทุกคนทั่วโลกให้ความสนใจ โดยในวาระครบรอบ 100 ปี ของการก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์จีน เมื่อวันที่ 1 ก.ค. 2564 ประธานาธิบดีสี จิ้นผิง ได้กล่าวว่า “เราได้ตระหนักถึงเป้าหมาย 100 ปี แรกในการสร้างสังคมที่เจริญรุ่งเรืองในระดับปานกลางในทุกมิติ (Moderate Prosperous Society in All Respects)” โดยประธานาธิบดีสี จิ้นผิง ย้ำถึงความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จ (Absolute Poverty) ในจีน ไม่มีคนจีนที่มีชีวิตความเป็นอยู่ได้เส้นขีดความยากจนอีกต่อไป และเป้าหมายที่ 2 “กำลังเดินหน้าอย่างมั่นใจสู่เป้าหมาย 100 ปี ที่สอง ด้วยการสร้างจีนให้กลายเป็นประเทศสังคมนิยมสมัยใหม่ที่ยิ่งใหญ่ในทุกมิติ (A Great Modern Socialist Country in All Respects)” (ปิตรีแสงนาม ออนไลน์, 2021) ด้วยการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทำให้สภาวะแวดล้อมด้านความมั่นคงของโลกเกิดการแข่งขันกันอย่างเปิดเผย โดยประเทศมหาอำนาจต่าง ๆ ได้มีการกำหนดนโยบายหรือยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ออกมาอย่างต่อเนื่อง เพื่อแสวงหาพันธมิตรและแสวงหาผลประโยชน์ของตนเอง เช่น การรวมตัวกันของกลุ่ม BRICS จีนกำหนดนโยบาย Belt and Road Initiative (BRI) และการจัดตั้งธนาคาร AIIB จัดตั้งกลุ่มใหม่หลายกลุ่มที่นำโดยสหรัฐฯ เช่น กลุ่ม QUAD กลุ่ม AUKUS และกลุ่มเศรษฐกิจ IPEF เป็นต้น โดยการดำเนินนโยบายนั้น กลุ่มประเทศอาเซียนได้เป็นหนึ่งในเป้าหมายของมหาอำนาจด้วย โดยมีบางประเทศที่แสดงตัวอย่างชัดเจนว่า ได้กำหนดนโยบายที่จะสนับสนุนมหาอำนาจอย่างชัดเจน เช่น สิงคโปร์ได้แสดงออกว่าสนับสนุนสหรัฐฯ อย่างเต็มที่ทั้งการต้อนรับ

นางเปรี๊ชก่อนเดินทางไปเยือนมาเลเซียและไต้หวันและ
ไม่เข้าข้างรัสเซีย เช่น กรณีสงครามรัสเซีย-ยูเครน สิงคโปร์
ได้เป็นหนึ่งในประเทศที่ประกาศว่าบตรต่อรัสเซีย ส่วน
ประเทศกัมพูชา ลาวก็เป็นพันธมิตรกับจีนโดยการกู้เงินมา
พัฒนาประเทศจำนวนมาก ส่วนเวียดนามก็เหมือนกับว่าจะ
ร่วมมือกับสหรัฐมากกว่าจีน เนื่องจากเวียดนามมีพื้นที่
อาณาเขตทางทะเลทับซ้อนกับจีนในทะเลจีนใต้

การกำหนดนโยบายของไทยประการแรกต้องรู้ว่า
ไทยยังมีปัญหาเกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น กัมพูชายังมีปัญหา
เรื่องร่องน้ำและเกาะดอน ในแม่น้ำโขง ที่ยังตกลงกันไม่ได้
เพราะปัจจุบันสภาพแม่น้ำโขง ไม่ได้เป็นเหมือนเดิมที่
ตกลงกันไว้ในสนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ร.ศ. 122
(Traitéfrançais-siamois de 1904) ส่วนอาณาเขตทาง
ทะเลฝั่งอ่าวไทย มีพื้นที่ทับซ้อนกับกัมพูชาและมาเลเซีย
ที่ยังตกลงกันไม่ได้ โดยเฉพาะมาเลเซียอาณาเขตทางทะเล
ทับซ้อนกันทั้งสองประเทศได้ทำบันทึกข้อตกลงเป็นพื้นที่
พัฒนาร่วม หรือ Joint Development Area (JDA) ที่ลงนาม
ร่วมกันเมื่อวันที่ 21 ก.พ. 2522 ระยะเวลา 50 ปี ก็ครบใน
พ.ศ. 2572 ส่วนเมียนมาด้วยความไม่ชัดเจนของสนธิสัญญา
ระหว่าง ไทย-อังกฤษ พ.ศ. 2411 ที่ไม่ได้ระบุพิกัดตำบลที่
และชื่อเกาะ ทำให้เกิดปัญหาการอ้างสิทธิ์เหนือ เกาะหลาม
เกาะคัน และเกาะขึ้นก สำหรับอินโดนีเซีย ได้ประกาศ
อาณาเขตทางทะเลด้านฝั่งทะเลอันดามันใหม่ กลายเป็น
ทับซ้อนกับของไทยอีก แต่ยังไม่มีการตกลงกัน สิ่งที่กล่าวมา
จึงเปรียบเหมือนสิ่งบอกเหตุว่าสงครามจะเกิดขึ้นเมื่อใดก็ได้
และไม่มีใครรู้ ประเทศไทยและคนไทยอย่าประมาทเพราะเป็น
เรื่องของประเทศชาติ ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระ
พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6 ว่า “แม้หวังตั้งสงบ
จงเตรียมรบให้พร้อมสรรพ” และขุน วุ ปราชญ์ชาวจีน ผู้แต่ง
“The Art of War” เคยกล่าวไว้ว่า “การทำสงครามเป็นเรื่อง
ที่ต้องที่ต้องระมัดระวัง เพราะสงครามเป็นเรื่องสำคัญอย่าง
ยิ่งของชาติเป็นเรื่องเกี่ยวกับความเป็นและความตาย เป็น
หนทางที่จะอยู่รอดหรือพินาศ” ผลของสงครามในอดีต
ประเทศที่ทำสงครามโดยเฉพาะประเทศที่แพ้สงครามหรือ
ถูกใช้เป็นสมรภูมิของสงคราม คงเหลือไว้แต่เพียงซากปรัก
หักพังและร่างของประชาชนและทหาร ซึ่งเราได้เห็นมา
แต่ในอดีต เช่น ซากปรักหักพังของกรุงศรีอยุธยา จนถึงขั้น
ต้องย้ายเมืองหลวงมาอยู่ที่กรุงธนบุรี เพราะยากที่จะฟื้นฟู

กรุงศรีอยุธยาแล้ว หรืออย่างอิรัก อัฟกานิสถาน ซีเรีย และ
ยูเครน ซึ่งเป็นพื้นที่สงครามล้วนเต็มไปด้วยซากปรักหักพัง
ต้องใช้เวลาหลายสิบปี จึงจะฟื้นฟูกลับมาได้ใหม่ ผู้เขียน
เชื่อว่า เราคงไม่อยากเห็นประเทศไทยเป็นอย่างนั้น ส่วน
แนวทางการกำหนดนโยบายขอยกตัวอย่างดังนี้

ประการแรก ผู้นำประเทศและคนไทยทุกคนต้องเข้าใจ
ก่อนว่า ตามมาตรา 51 ของกฎบัตรสหประชาชาติ (UN
Charter) ระบุไว้ว่า “ไม่มีสิ่งใดในกฎบัตรฉบับปัจจุบันที่จะ
บั่นทอนสิทธิโดยธรรมชาติของการป้องกันตนเองแบบกลุ่ม
หรือส่วนบุคคล” ดังนั้นหากจำเป็นต้องทำสงครามเพื่อ
ปกป้องประเทศชาติแล้ว ก็ต้องทำ

ประการที่ 2 เพื่อป้องกันการเกิดสงครามหรือความ
ขัดแย้งจนนำไปสู่สงคราม ไทยต้องยึดมั่นตามสนธิสัญญา
มิตรภาพและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (TAC 1976) ได้แก่ 1) เคารพในเอกราช การมีอำนา
จอธิปไตย ความเท่าเทียมกัน ความมั่นคงทางดินแดน
และเอกลักษณ์แห่งชาติของทุกประเทศ 2) ปราศจากการ
แทรกแซงจากภายนอก การโค่นล้มอธิปไตย หรือการบีบ
บังคับจากภายนอก 3) การไม่แทรกแซงกิจการภายใน
ซึ่งกันและกัน 4) การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งหรือข้อพิพาท
โดยสันติวิธี 5) การยกเลิกการใช้การคุกคามและกองกำลัง
และ 6) การมีความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพระหว่างกัน

ประการที่ 3 ภาครัฐ เอกชน และประชาชน ในพื้นที่
ชายแดนทั้งบนบกและในทะเลที่ยังมีปัญหาการทับซ้อนหรือ
การเจรจาไม่มีข้อยุติ เช่น ปัญหาเกาะ ดอน ในลำแม่น้ำ
โขง และปัญหาอาณาเขตทางทะเลทับซ้อน ต้องรับรู้ เข้าใจ
ปัญหา และรัฐบาลไทยจะต้องกำหนดนโยบายให้ส่วนราชการ
ชายแดนศึกษาและเข้าใจปัญหาให้ชัดเจน เพื่อไม่ให้ดำเนิน
แนวทางอันจะก่อให้เกิดการเสียเปรียบ เช่น จะต้องไม่ยอมรับ
ว่าพื้นที่ทับซ้อนที่ถูกประกาศประเทศอื่น ว่าเกาะ ดอน หรือ
พื้นที่นั้น ๆ เป็นของประเทศนั้น เป็นต้น

ประการที่ 4 รัฐบาลควรกำหนดนโยบายต่างประเทศ
ว่า ต้องไม่เลือกข้างใดข้างหนึ่งอย่างชัดเจนควรปฏิบัติ
ตามทฤษฎีดุลแห่งอำนาจ หรือ Balance of Power การ
ดำเนินการต่าง ๆ ต้องคำนึงถึงผลประโยชน์และผลกระทบ
ต่อประเทศชาติให้ครบทุกด้าน ทั้งด้านการเมือง ด้านการ
ทหาร ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคมจิตวิทยา

ประการที่ 5 รัฐบาลไทยต้องกำหนดนโยบายไทย

ไม่ยินยอมให้ต่างประเทศ องค์การนานาชาติ และกำลังต่างชาติ เข้ามาแทรกแซงปัญหาที่เกิดขึ้นในประเทศ เพราะถ้าเข้ามาได้ ประเทศไทยอาจกลายเป็นพื้นที่สมรภูมิการรบได้

ประการที่ 6 กระทรวงการต่างประเทศ สภาความมั่นคงแห่งชาติ และกระทรวงกลาโหม ต้องมีนโยบายเป็นแนวทางเดียวกัน คือ การดำรงไว้ซึ่งขีดความสามารถกองทัพในการปกป้องและรักษาไว้ซึ่งเอกราชอธิปไตย ดินแดน ผลประโยชน์ของชาติและประชากรได้ โดยยึดหลักการพึ่งพาตนเองให้มากขึ้นแทนการจัดหาอาวุธยุทโธปกรณ์จากต่างประเทศ

ประการที่ 7 รัฐบาลและพรรคการเมืองไทยทุกพรรคต้องส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเรื่องความเป็นรัฐชาติ และหน้าที่พลเมืองให้แก่ประชาชนไทย ตั้งแต่ยังเป็นเด็ก รวมทั้งการปลูกฝังระเบียบวินัย เพื่อไม่ให้เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนหรือเข้าใจผิดในเรื่องของความเป็นรัฐชาติ โดยเฉพาะตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 1 ประเทศไทยเป็นราชอาณาจักรอันหนึ่งอันเดียว จะแบ่งแยกไม่ได้ และหน้าที่ของปวงชนชาวไทย มาตรา 50 บุคคลมีหน้าที่ ดังต่อไปนี้ 1) พิทักษ์รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข 2) ป้องกันประเทศ พิทักษ์รักษาเกียรติภูมิ ผลประโยชน์ของชาติ และสาธารณสมบัติของแผ่นดิน รวมทั้งให้ความร่วมมือในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย 3) ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด 4) เข้ารับการศึกษาอบรมในการศึกษาภาคบังคับ 5) รับราชการทหารตามที่กฎหมายบัญญัติ 6) เคารพและไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น และไม่กระทำการใดที่อาจก่อให้เกิดความแตกแยกหรือเกลียดชังในสังคม 7) ไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือลงประชามติอย่างอิสระโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของประเทศเป็นสำคัญ 8) ร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์และคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งมรดกทางวัฒนธรรม 9) เสียภาษีอากรตามที่กฎหมายบัญญัติ 10) ไม่ร่วมมือหรือสนับสนุนการทุจริตและประพฤติมิชอบทุกรูปแบบ

สรุป

คำกล่าว “ไม่มีมิตรแท้และศัตรูที่ถาวร” ได้ถูกพิสูจน์มาแล้วในสงครามตั้งแต่ในอดีต เริ่มตั้งแต่สามก๊ก สงครามสมัยกรีกโบราณ สงครามโลกครั้งที่ 1 สงครามโลกครั้งที่ 2 สงครามอิรัก-อิหร่าน ความขัดแย้งระหว่างอิสราเอล-ปาเลสไตน์ และสงครามยูเครน-รัสเซีย และกำลังจะถูกพิสูจน์หากเกิดสงครามในอนาคต เช่น สงครามที่อาจเกิดขึ้นในทะเลจีนใต้ สงครามระหว่างจีน-ไต้หวัน สงครามระหว่างจีน-ญี่ปุ่น สงครามระหว่างเกาหลีเหนือ-เกาหลีใต้ สงครามระหว่างอินเดีย-จีน หรือสงครามระหว่างอิสราเอล-ชาติอาหรับ ซึ่งประเทศไทยควรศึกษาสงครามเหล่านี้เพื่อนำมากำหนดนโยบายด้านการต่างประเทศที่เหมาะสม โดยยกตัวอย่างได้ 7 ประการ ได้แก่ 1) สิทธิในการป้องกันตนเองตาม มาตรา 51 ของกฎบัตรสหประชาชาติ 2) ยึดมั่นสนธิสัญญาสันติภาพและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 3) การไม่ยอมรับการประกาศว่าเกาะ ดอนหรือพื้นที่ทับซ้อนเป็นของประเทศอื่น 4) ควรปฏิบัติตามทฤษฎีดุลยภาพแห่งอำนาจ 5) ต้องไม่ยินยอมให้ต่างประเทศ องค์การนานาชาติ หรือกำลังต่างชาติเข้ามาในประเทศ 6) การพัฒนาขีดความสามารถกำลังกองทัพโดยยึดหลักการพึ่งตนเอง 7) ต้องส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเรื่องความเป็นรัฐชาติและหน้าที่พลเมืองตามรัฐธรรมนูญฯ รวมทั้งการปลูกฝังระเบียบวินัยให้ประชาชนคนไทยทุกคน หากสามารถกำหนดนโยบายตามที่ยกตัวอย่างได้ ก็เชื่อได้ว่าประเทศไทยจะมีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนตลอดไป

บรรณานุกรม

คณะทำงานพิจารณาและจัดทำ อทร.ด้านการศึกษาขั้นสูง. (2543) หลักการและทฤษฎีการทำสงคราม.

เอกสารอ้างอิงของกองทัพเรือ หมายเลข 8004.

ปิติ ศรีแสงนาม. (2021) “พรรคคอมมิวนิสต์จีนกับการประกาศความสำเร็จของ 100 ปีแรก และเป้าหมายสำหรับ 100 ปีถัดไป”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://thestandard.co/100-years-china-communist-party-achievement/>.

วิกิพีเดีย. (2567) “สามก๊ก”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://th.wikipedia.org/wiki/สามก๊ก>.

วิชายุทธศาสตร์และนโยบาย, กองฝ่ายวิชาการ, สถาบันวิชาการทหารเรือ. (2550) สงครามกรีก หมวดวิชายุทธศาสตร์และนโยบาย. เอกสารประกอบการศึกษา, หลักสูตรวิทยาลัยการทัพเรือ ชั้นสูง.

Carl von Clausewitz. Principles of War. Translated and edited by Hans W. Gatzke. , (1942) US :The Military Service Publishing Company.

Henry Temple, British Prime Minister. (1848) Speech, House of Commons.